

14. (z S. Wydrzyckim), j.w. X, *Roczniki Chem.*, **10**, 253 (1930).
15. (z M. Gradsteinem), j.w. XI, *Roczniki Chem.*, **12**, 478 (1932).
16. (z A. Chmielnicką), j.w. XII, *Roczniki Chem.*, **16**, 101 (1936).
17. (z A. Chmielnicką), j.w. XIII, *Roczniki Chem.*, **18**, 804 (1938).
18. Początki i rozwój analizy elementarnej, *Roczniki Chem.*, **11**, 125 (1931).
19. O działaniu siarkowodoru na chlorobezwodniki kwasów I, *Roczniki Chem.*, **10**, 510 (1930).
20. O działaniu siarkowodoru na chlorobezwodniki kwasów II, *Roczniki Chem.*, **10**, 652 (1930).
21. (z H. Morawskim), j.w. III, *Roczniki Chem.*, **10**, 657 (1930).
22. (z H. Morawskim), j.w. IV, *Roczniki Chem.*, **11**, 753 (1931).
23. (z H. Morawskim), j.w. V, *Roczniki Chem.*, **11**, 884 (1931).
24. (z L. Oziębło), j.w. VI, *Roczniki Chem.*, **15**, 408 (1935).
25. (z W. Wiorogórskim), O aldehydzie selenobenzoowym, *Roczniki Chem.*, **12**, 270 (1932).
26. (z W. Wiorogórskim), O działaniu selenowodoru na chlorobezwodniki kwasów I, *Roczniki Chem.*, **12**, 71 (1932).
27. (z J. Böhmem), j.w. II, *Roczniki Chem.*, **12**, 378 (1932).
28. (z J. Herszaftem), Estry kwasu α -tionaftoesowego, *Roczniki Chem.*, **14**, 1238 (1934).
29. (z M. Wasilewską), O działaniu amin drugorzędowych na dwusiarczki dwubenzoilu, *Roczniki Chem.*, **16**, 207 (1936).
30. (z L. Rakowskim), O działaniu benzamidu i acetamidu na dwusiarczki dwubenzoilu, *Roczniki Chem.*, **19**, 409 (1939).
31. Aleksander M. Zajcew i jego chemiczna Szkoła, Warszawa 1911.
32. Materiały do historii Szkoły Głównej Warszawskiej, *Kasa Mianowskiego*, Warszawa 1913.
33. La vie intellectuelle dans les divers pays. Pologne. Les universites, *Soc. des Nations* Nr 33.

Jerzy Minczewski

В заметке, освещающей научную деятельность профессора органической химии Варшавского политехнического института Людвика Шперля, отмечается, что он прежде всего был выдающимся педагогом, воспитателем молодых кадров, весьма деятельным членом Польского химического общества и других научных объединений.

A notice concerning the scientific work of Ludwik Szperl, professor of organic chemistry at the Technical High School in Warszawa, characterizes him as a prominent pedagogue, teacher of the younger generation of chemists, and a very active member of the Polish Chemical Society and other associations.

Marian Świderk

(1897 – 1949)

Przypadł mi w udziale zaszczyt napisania wspomnienia o prof. Świderku*), zaszczyt specjalnie wielki, jeżeli uwzględnić fakt, że autorem życiorysu Profesora, zamieszczonego w ROCZNIKACH CHEMII, był prof. Józef Zawadzki**), o pracach zaś jego pisał w PRZEMYSŁE CHEMICZNYM prof. W. Świętosławski**). Trudno jest oczekiwać, że po tych mistrzach ktoś inny potrafi lepiej scharakteryzować prof. Świderka jako naukowca.

*) Marian Świderk urodził się w Łodzi w r. 1897. Po ukończeniu Politechniki Warszawskiej i uzyskaniu w r. 1926 doktoratu na tejże uczelni, habilituje się z zakresu chemicznej technologii organicznej w r. 1935. Ze stanowiska asystenta Zakładu Chemii Fizycznej, które zajmował prawie od początku studiów, przenosi się w r. 1927 do Wojskowego Instytutu Przeciwigazowego, gdzie pracuje w dziale obrony biernej do momentu wybuchu wojny, prowadząc jednocześnie na Politechnice Warszawskiej wykłady z technologii mas chłonnych. Wszystkie prace badawcze z tego okresu miały charakter tajny, wobec czego musiał je spalić w r. 1939 z rozkazu władz nadrzędnych. Po wybuchu wojny poszukiwany przez Gestapo ukrywa się przez parę miesięcy; w r. 1940 zostaje osadzony w więzieniu w Sannoku i wywieziony do obozu koncentracyjnego Weimar-Buchanwald, gdzie pozostaje do jesieni r. 1943. Po powrocie do Warszawy bierze udział w tajnym nauczaniu i w przygotowywaniu Politechniki do pracy powojennej. Jest także czynnym uczestnikiem Powstania warszawskiego. W r. 1945 zostaje mu powierzona odbudowa i kierownictwo Chemicznego Instytutu Badawczego — późniejszego Głównego Instytutu Chemii Przemysłowej. W r. 1946 obejmuje Katedrę Technologii Organicznej Ogólnej I na Politechnice Warszawskiej. Współpracuje z Komitetem Odbudowy Nauki Polskiej przy Prezydium Rady Ministrów. Jest również bardzo czynnym członkiem Komitetu Redakcyjnego czasopisma PRZEMYSŁ CHEMICZNY.

) J. Zawadzki, *Roczniki Chem.*, **24, 43 (1950); W. Świętosławski *Przem. Chem.*, **5(21)**, 571 (1949); *Chemik*, **2**, nr 11, 10 (1949).

Chciałbym więc raczej tylko rozwinąć pewne myśli obu profesorów i postarać się przedstawić Mariana Świderka jako organizatora Głównego Instytutu Chemii Przemysłowej w Warszawie.

Wszyscy, którzy znali dobrze działalność naukową prof. Świderka, wiedzą, że większość jego prac



miała charakter tajny z racji zatrudnienia ich autora w Instytucie Przeciwigazowym w Warszawie. Uzupełnianie bibliografii tych prac o następne pozycje nie przyniosłoby, moim zdaniem, większej sławy prof. Świderkowi niż nakreślenie jego sylwetki jako organizatora, co w sposób, może niedolny chciałbym uczynić.

Cofnijmy się myślą do Warszawy z r. 1945, kiedy prof. Świderek podjął się gigantycznego bez przesady trudu dźwignięcia Instytutu właściwie z ruin. Na miejscu bowiem przedwojennego Chemicznego Instytutu Badawczego zostały tylko puste budynki, pozbawione podstawowego wyposażenia, zamienione w czasie okupacji na magazyny oddziałów SS. Prócz tego w owym czasie nie dopływała do Instytutu ani woda, ani elektryczność ani gaz.

W tych prawie beznadziejnych warunkach, już w 1945 roku prof. Świderek „wyczarował” laboratorium analityczne, jakże ważne wtedy dla polskiego przemysłu.

To były narodziny nowego Instytutu.

Jednocześnie Profesor rozszerza swoją działalność zdając sobie konkretnie sprawę, że bez odpowiedniego wyposażenia i kadr Instytut pozostanie martwą fikcją.

Organizuje więc ekipy, które wyjeżdżają na tzw. wówczas ziemie odzyskane. Grupy te, najczęściej pod jego osobistym kierownictwem, zdobywają sprzęt, aparaturę oraz wszelkie najpotrzebniejsze urządzenia laboratoriów.

Mało tego, prof. Świderek osobiście, a czasem przez najbliższych mu pracowników, przeprowadza żywą agitację wśród przedwojennych chemików, wciągając ich również do współpracy.

W tym okresie prawdziwie nieoceniony okazał się jego dar zjednywania sobie ludzi, których zdobywał przede wszystkim przez wytwarzanie odpowiedniego klimatu naukowej pracy. Wokół Profesora gromadzi się cały szereg najlepszych chemików, którzy kładą podwaliny istniejącego dziś Instytutu Chemii Ogólnej oraz innych pokrewnych.

Prof. Świderek nie ogranicza jednak możliwości zaopatrzenia Instytutu do ram krajowych. W roku 1947 wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych, gdzie, poza przeznaczonymi na ten cel sumami ze skarbu państwa, wykorzystuje dolary zdeponowane w ambasadzie polskiej (a nie było to bynajmniej proste), przypadające Instytutowi za wykorzystanie patentu dotyczącego produkcji kauczuku butadienowego z etanolu. Za pieniądze te nabywa aparaturę i książki, co pozwoliło uruchomić w Instytucie pracownię fizyczną, jak też uzupełnić nowoczesny sprzęt w innych pracowniach, a bibliotekę wyposażyc w dzieła, które do nas nie docierały w czasie okupacji.

Prof. Świderek zdawał sobie z tego sprawę, że Warszawa, położona ekscentrycznie w stosunku do polskich ośrodków przemysłu chemicznego, nie podoła obowiązkowi współpracy z nimi i dlatego znów stworzył niemal z niczego, gdyż w zdewastowanych koszarach, Oddział Instytutu w Gliwicach.

Profesor był świetnym organizatorem i temu chyba nikt nie zaprzeczy, nawet ci, którzy niekiedy nie mogli z nim znaleźć płaszczyzny porozumienia. Tym wszystkim chciałbym powiedzieć, że wprawdzie byli inni ludzie, którzy w owym czasie tworzyli „coś z niczego”, tu trzeba jednak uwzględnić skalę i ważkość wysiłków, a istotne osiągnięcia prof. Świdereka wielokrotnie pomnożyć przez sumę cierpień, jakimi płacił za ową chwilę z czasów Powstania, kiedy własnym ciałem osłonił przed wybuchem granatu swoich towarzyszy pracy.

Zarzuciłbym może drogiemu Profesorowi jedynie to, że chciał pracować za wszystkich. Jego godziny urzędowania właściwie się nie kończyły. Niejednokrotnie jeszcze o północy trwał na posterunku, dyskutując z najbliższymi współpracownikami.

Mieszkalem w bezpośrednim sąsiedztwie prof. Świdereka. Kiedyś, późnym wieczorem, na krótko przed swoją śmiercią, widział mnie przechodzącego przez dziedziniec i poprosił z okna, abym do niego zaszedł. Był bardziej blady niż zwykle i skręcając się z bólu prosił o zrobienie mu zastrzyku.

Po zabiegu uspokoił się, zaczął żywo rozmawiać. Kiedy namawiałem go, aby wziął dłuższy urlop i leczył się, odpowiedział, trawestując słowa Wyspiańskiego:

„Panie Stanisławie, polska chemia to wielka rzecz”.

Wtedy zrozumiałem Profesora.

Cześć jego pamięci!

Stanisław Porejko

Заметка подчеркивает деятельность профессора химической органической технологии Варшавского политехнического института Мариана Сви́дерека в качестве организатора Главного института промышленной химии в разрушенных зданиях довоенного Химического исследовательского института в Варшаве.

A commemorative notice underlines the activity of Marian Świderek, professor of chemical organic technology at the Technical High School in Warszawa, as the organizer of the CENTRAL INSTITUTE of INDUSTRIAL CHEMISTRY in the devastated buildings of the pre-war CHEMICAL RESEARCH INSTITUTE in Warszawa.

Józef Szczęsny Turski

(1883 – 1955)

Działalność prof. dr J. S. Turskiego, zarówno pedagogiczna jak i naukowa, przypada na trudny historycznie okres dla Polski. Wojny światowe, tułaczka na obczyźnie, trudne warunki materialne nie przerwały jednak tej działalności, której głównym celem był rozwój i postęp polskiej nauki i techniki. Dzięki swojej inwencji twórczej i pracowitości J. S. Turski stał się szybko jednym z najwybitniejszych autorytetów w dziedzinie chemii barwników na całym świecie.

Śmierć prof. Turskiego (24 lipca 1955) zabrała polskiej nauce wybitnego uczonego, głęboko pojmującego istotny sens wszelkich dociekań naukowych, wielkiego pedagoga i przyjaciela młodzieży studiującej, a szczególnie młodych, rozpoczynających swoje techniczne życie, inżynierów.

Urodził się w 1883 roku. Od najmłodszych dziecinstwa zdany był na samodzielną walkę z życiem, utracił bowiem wcześniej rodziców i wychowany był w domu siostry ojca. W szesnastym roku

121
227